

De Heer P. Piéreuse
Wvd. Directeur van de Dienst voor
Monumenten en Landschappen
Ministerie van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest - BROH
CCN-Vooruitgangstraat 80, bus 1
1035 Brussel

U/Ref: SV/2043-00643/02/2011-254PR
O/Ref: GM/BXL2.1612/s.506A
Bijlage : 1dossier

Brussel,

Mijnheer de Directeur,

Betreft : BRUSSEL. Stoofstraat 55. Herinrichting en verbouwing van de winkelpui. Principeadvies van de KCML.

Dossier behandeld door Mevr. S. Valcke.

In antwoord op uw brief van 28 juli 2011, ontvangen op 2 augustus 2011, hebben wij de eer u te melden dat onze Commissie tijdens haar vergadering van 7 september 2011 over hoger vermelde aanvraag volgend principeadvies heeft uitgebracht.

De aanvraag betreft werken die voorzien worden in een eerste fase van de restauratie- en renovatiewerken van het pand. In die eerste fase wordt de renovatie van de winkelpui (inclusief de tussenverdieping) voorzien. De principeaanvraag betreft die eerste fase.

Het pand op nr. 55 behoort tot het beschermde geheel gelegen aan de Stoofstraat nrs. 43-55. De bescherming omvat de gevels, het dak, de kelder, de gemene muren en de oorspronkelijke plankenvloeren. Het pand omvat een kern uit eind 17de - begin 18de eeuw (wederopbouw na het bombardement van 1695). In de loop van de 19de eeuw kreeg de voorgevel zijn neoklassieke uitzicht (verwijdering geveltop en verbouwing voorste dakhelft). Het oorspronkelijk gevelpenant (laat 17^e- eeuw) bleef hierbij behouden op de onderste verdieping en tussenverdieping. Op de hoger gelegen verdiepingen werd een nieuw gevelpenant opgetrokken met aan weerszijden symmetrisch geplaatste raamopeningen waardoor het oorspronkelijke penant in het lagere geveldeel niet meer in de as van de rest van de gevel ligt, met als gevolg een excentrische belasting en scheurvorming in de bovenliggende lintelen.

Het dossier dat ter principeadvies aan de KCML wordt voorgelegd, omvat een beknopte bouwhistorische nota, een materiaaltechnisch onderzoek en een voorontwerp met, voor wat de voorgevel betreft, 2 varianten. Beide varianten stellen de verwijdering van de bestaande tussenverdieping voor om de vrije hoogte en natuurlijke lichtinval in de winkelruimte te verhogen. In de eerste variant (optie A) wordt het oorspronkelijk penant van de begane grond en tussenverdieping verbreedt (ingekapseld in nieuw metselwerk) waardoor hij in de as van de hogere

verdiepingen komt te liggen. Het schrijnwerk van de tussenverdieping wordt in deze optie verwijderd en nieuw stalen schrijnwerk geplaatst.

Optie B behoudt het bestaande penant in zijn bestaande configuratie en dus ook de verschuiving van de as ten overstaan van de bovenliggende verdiepingen. In tegenstelling tot de eerste variant wordt hier het bestaande schrijnwerk van de tussenverdieping behouden en gerestaureerd. Alleen op de begane grond wordt nieuw stalen schrijnwerk voorzien voor de uitstalramen.

De KCML formuleert volgende vragen en bedenkingen aangaande de naar voren geschoven opties.

Zowel in optie A als optie B wordt de bestaande tussenverdieping verwijderd en, uitgezonderd een klein gedeelte achteraan de winkelruimte, samengevoegd met de begane grond. Hierdoor ontstaat een vrije hoogte van ca. 4m60 in plaats van de bestaande plafondhoogtes van 2m53 en 1m94. Volgens het dossier is de tussenverdieping een laat 19de-eeuwse of vroeg 20ste-eeuwse toevoeging (p.31). Het materiaaltechnisch onderzoek dateert de plafondconstructie van het gelijkvloers – vloerconstructie van de tussenverdieping in het einde van de 19de – begin 20ste eeuw, evenals de binnenbepreistering. De raamkaders van de voorgevel op deze verdieping dateren vermoedelijk uit het eerste kwart van de 20ste eeuw; de ramen van de achtergevel van de tussenverdieping worden gedateerd in het 2de kwart van de 19de eeuw.

Deze gegevens tonen aan dat de bestaande tussenverdieping in haar huidige configuratie niet oorspronkelijk (laat 17de-eeuws) is. De Commissie meent echter dat er vandaag onvoldoende elementen aanwezig zijn om te stellen het oorspronkelijke pand geen tussenverdieping (of insteekverdieping) had. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat de begane grond oorspronkelijk een dergelijk hoge plafondhoogte had. Ook de ongewone proporties van de gevelopeningen, na het samenvoegen van begane grond en tussenverdieping (en verwijdering van het schrijnwerk van de tussenverdieping), lijken dat tegen te spreken.

Dat de tussen (of insteek-)verdieping in de loop van de 19de eeuw verbouwd werd, lijdt geen twijfel. Bijkomend bouwhistorisch onderzoek zou echter moeten uitwijzen of oorspronkelijk een gelijkaardige opstelling aanwezig was. Het aanpalende hoekpand op nr. 57, waar de laat 17de toestand ogenschijnlijk beter bewaard bleef, vertoont een vergelijkbare opbouw. Het lijkt dan ook interessant zijn beide panden te vergelijken. Bijkomend materiaaltechnisch onderzoek, bijvoorbeeld van het metselwerk van de schouw (de materiaaltechnische studie dateert alleen het pleisterwerk) en van eventuele sporen van een oudere vloerconstructie in de muren (onder de pleisterlagen), kunnen hier mogelijk interessante informatie opleveren. De datering van het schrijnwerk van de achtergevel van de tussenverdieping (2^e kwart van de 19de eeuw) lijken er bovendien op te wijzen dat de tussenverdieping ouder is dan in het dossier wordt gesteld.

Los van het feit dat er vandaag geen uitsluitsel kan worden gegeven over het bestaan van een tussen- of insteekverdieping in het oorspronkelijke pand, meent de Commissie dat het niet opportuun zou zijn om de laat 17de eeuwse toestand as referentie te nemen voor de verbouwing. Het pand werd in de loop van de 19^e eeuw grondig verbouwd, met recuperatie van een deel van de oorspronkelijke structuur (vloeren van de verdiepingen, de dakspant, de kelders en de gevelpenant tot aan de eerste verdieping). Die verbouwing is bepalend voor het huidige uitzicht. **Het lijkt dan ook coherenter om de goed gedocumenteerde (laat)19de-eeuwse – begin 20ste-eeuwse toestand (inclusief de sporen en elementen uit de voorgaande bouwfases) als referentieperiode voor de verbouwing en restauratie te nemen eerder dan gedeeltelijk (nl. voor de benedenverdiepingen) naar de (hypothetische) laat 17de-eeuwse configuratie terug te keren.** De tussenverdieping maakt zowel in de gevel als het interieur deel uit van die 19de eeuwse toestand.

Ook de asymmetrie van de voorgevel die in de 19de eeuw tot stand kwam maakt integraal deel uit van de geschiedenis van het pand en vormt dan geen “kunsthistorisch probleem” maar een bouwhistorisch gegeven. **Het lijkt dan ook niet aanvaardbaar dit spoor visueel uit te wissen (zoals in optie A). Het behoud van schrijnwerk van de tussenverdieping, zoals in optie B, heeft anderzijds slechts zin wanneer ook de vloer van die verdieping behouden blijft.**

Voor wat het bouwtechnisch probleem betreft ten gevolge van de excentrische belasting van het onderste deel van de gevel, vraagt de Commissie een passende oplossing te bestuderen die toelaat de huidige configuratie te behouden. In de 19de-eeuwse verbouwing werd dit verholpen door horizontale draagstaven in het gevelpleisterwerk in te werken. Is het niet mogelijk die elementen te verstevigen of een gelijkaardige oplossing toe te passen?

De KCML vraagt het ontwerp dus aan te passen volgens de bovenstaande bemerkingen en hierbij de laat 19de-eeuwse toestand als referentie te nemen. **Voor wat de bestemming van de tussenverdieping betreft vraagt ze een passende functie te zoeken die verbonden is aan de handelsruimte, rekening houdend met de beperktere plafondhoogte (bijv. kantoor voor de uitbater).** Eventueel kan worden gezocht naar minder ingrijpende aanpassingen van de vloer om een betere relatie tussen het gelijkvloers en de tussenverdieping tot stand te brengen.

Tot slot merkt de Commissie op dat de plannen een voorontwerp tonen voor de inrichting van een woning op de verdiepingen. De Commissie moedigt dat aan maar stelt zich vragen bij de toegang tot die woning (via het hoekpand op nr. 57?). Dat punt moet verduidelijkt worden. De verwijdering van de bestaande schouwen en de vervanging van de bestaande trap roept eveneens vragen op. Algemeen genomen is de KCML echter geen voorstander van de afbraak van bestaande schouwen en 19de-eeuwse trappenhuizen.

Voor wat betreft de toegankelijkheid van de woning wijst ze erop dat ze, de Directie Stedenbouw gevraagd heeft het initiatief te nemen om een vergadering te organiseren over de verschillende projecten die momenteel bestudeerd worden in de Stoofstraat zodat deze problematiek in een ruimere context besproken kan worden. Anderzijds vroeg ze de DML een bijkomende studie ter harte te nemen van de ontwikkeling van de perceelsindeling in dit deel van de Stoofstraat teneinde de complexiteit ervan en de historie beter te documenteren en verklaren.

Met de meeste hoogachting,

G. MEYFROOTS
Adjunct-Secretaris

M.-L. ROGGEMANS
Voorzitter